

Шебанін В'ячеслав Сергійович,
Миколаївський національний аграрний університет, Україна
доктор технічних наук, професор, ректор
Решетілов Георгій Олександрович,
Миколаївський національний аграрний університет, Україна
доктор філософії, доцент кафедри публічного управління та
адміністрування і міжнародної економіки

Nina Orzech,
Академія прикладних наук-вища школа управління та адміністрації в
Ополе, Польща
PhD in Economics

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Циркулярна економіка – це спосіб економічного розвитку, де цінність продуктів, матеріалів і ресурсів зберігається якомога довше, а відходи значно зменшуються або навіть виключаються.

Фактично у більшості Стратегій розвитку регіонів в структурі стратегічних і оперативних цілей є окрема стратегічна ціль, яка включає оперативні цілі щодо дбайливого використання ресурсів, зберігання, управління відходами, поліпшення екологічного стану тощо. Основними екологічними проблемами регіонів України є: застарілі системи водопостачання і водовідведення, підтоплення земель і населених пунктів регіону; забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і питної води; проблема поводження з промисловими та побутовими відходами; проблеми природно-заповідного фонду і біорізноманіття. Також слід зазначити, що і війна суттєво впливає на екологічну ситуацію в Україні.

Інструментами реалізації Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року є регіональні плани управління відходами, що наразі розробляються в областях та громадах України. З метою розробки дієвих планів, які відповідають сучасним викликам та з врахування відсутності досвіду у більшості громад вважаємо за доцільне: створити регіональний освітній хаб при Миколаївському національному аграрному університеті, метою якого є задоволення освітніх та професійних потреби населення; надання консультаційних послуг органам місцевого самоврядування щодо формування управлінських систем для гарантування соціально-економічної безпеки громад; розробити навчальні курси та проводити відповідні тренінги, які містять напрями покращення екологічного менеджменту та партнерства громад, ефективної співпраці місцевого самоврядування, органів державної влади та бізнесу, залучення стейкхолдерів до модифікації управління в територіальних громадах, підвищення рівня залученості в громадах.

В Україні розпочата робота з картування відходів (Waste Mapping) у громадах в рамках компоненту «Циркулярна економіка та нові можливості зростання» програми «Європейський Союз для довкілля» (EU4Environment), що

фінансується Європейським Союзом, виконавцем якої є Центр ресурсоефективного та чистого виробництва (Центр РЕЧВ) в Україні. Головною метою картування відходів є виявлення, оцінка та картування потоків відходів виробничих підприємств в обраних пілотних громадах/територіях для розробки заходів з підвищення ефективності використання ресурсів, застосовуючи практики циркулярної економіки. Вважаємо, що картування відходів є актуальним у плані ліквідації наслідків військової агресії.

Вважаємо, що розв'язання побутових проблем, пов'язаних з відходами у громадах можливо вирішити на основі міжмуніципального їх співробітництва. Основним перевагами останнього є: можливість для ОМС об'єднувати свої ресурси, якщо це допомагає їм покращити ефективність своєї роботи. Разом ОМС можуть зробити те, чого вони ніколи не змогли б досягти поодиночі; можливість для ОМС надавати нові послуги або підвищити якість послуг, які вже надаються ними громадянам. В окремих країнах навіть існують законодавчі вимоги щодо надання певних послуг (наприклад, утилізація відходів, водопостачання, транспорт та економічний розвиток) саме у форматі ММС.

З метою популяризації культури поводження з відходами серед жителів громад при виконавчому комітеті, вважаємо за доцільне, створити «Зелену раду», до складу якої мають входити представники громадських організацій, бізнес структур, працівники сфери охорони здоров'я, профільних комітетів органів влади, депутати та активні громадяни. Основні завдання «Зеленої ради»: сприяння охороні навколишнього природного середовища громади; забезпечення врахування думки громадськості в процесі підготовки та прийняття, реалізації та контролю виконання місцевих нормативно-правових управлінських рішень, спрямованих на охорону та раціональне використання навколишнього природного середовища; сприяння формуванню системної екологічної та правової свідомості населення; сприяння громадянам у реалізації конституційного права на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища, на захист у суді у разі порушення їхніх прав; сприяння вдосконаленню механізму діалогу між суб'єктами екологічної безпеки, конструктивної взаємодії і співпраці громадськості з органами державної влади, місцевого самоврядування, науковими та освітніми організаціями, засобами масової інформації, промисловими та іншими підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких пов'язана з охороною або використанням навколишнього природного середовища.

Відкрита агресія РФ проти України, що переросла у тотальну війну, призвела до масштабних руйнувань міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах. Тому кожна громада сьогодні потребує формування нової системи управління, яка має бути направлена на їх відбудову та інтеграцію до Європейського співтовариства на засадах сталого розвитку, які направлені на відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки. Вважаємо, що цього можна досягти шляхом розробки проекту Стратегії зеленої відбудови

територій відновлення на засадах субсидіарності та з урахуванням Європейського зеленого курсу, що є запорукою виконання Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС. Зазначена стратегія має відповідати Цілям Сталого Розвитку України до 2030 року та базуватися на трирівневій системі планування: *державна стратегія – регіональна стратегія – стратегії громад*.

Аналізуючи спільності та відмінності між вітчизняним та зарубіжним досвідом, можливостями та реальним економічним середовищем, теоретичним максималізмом та прогнозованою жорсткістю умов післявоєнного періоду, в реаліях сьогодення нами визначені пріоритетні напрями розвитку екологічного страхування в системі розвитку циркулярної економіки.

Вважаємо, що першочерговим при впровадженні екологічного страхування є визначення можливості врегулювання механізму відшкодування збитків у разі відсутності договору страхування чи неможливості сплати підприємством-забруднювачем. Для цього варто вдосконалити та розвинути започатковану у існуючих в Україні правових документах ідею створення гарантійного резервного фонду фінансування як додаткового інструменту регулювання ризиків. Успішне створення такого фінансового важеля управління дасть ефективний захист як інтересів учасників страхового ринку (до прикладу, стабільність фінансування в разі скорочення впливу на природне середовище або впровадження енергоефективних ресурсозберігаючих технологій), так і інтересів держави (наприклад, унеможливлення ситуації несплати збитків підприємствами-банкрутами через вищезгадані новостворені резервні фонди в системі екологічного страхування).

Вважаємо, що одним із пріоритетів розвитку екологічного страхування в Україні в системі розвитку циркулярної економіки є забезпечення цільового використання страхових виплат для регенерації навколишнього середовища після негативного впливу та ліквідації шкоди, завданої довкіллю. В екологічному страхуванні цільове використання коштів має базуватись на принципі превентивності. Акцент має зміститись на розробку та впровадження саме попереджувальних мір та заходів, а не ліквідації негативних наслідків. Цей аспект має тісно компонуватись із стимулюванням впровадження еколого ефективних та ресурсозберігаючих технологій. Незайвою буде державна підтримка у стимулюванні «озеленення» економіки та безпосередня участь державного управлінського інструментарію у забезпеченні цільового використання страхових виплат.

Запровадження екологічного страхування, яке буде належним чином спланований та добре функціонуватиме матиме переваги як для самих підприємців, так і для населення. В результаті розвиток такого напрямку страхування принесе користь і державі.

Необхідно усвідомлювати, що основою ефективного функціонування системи екологічного страхування в Україні має стати реальний економічний прибуток через мінімізацію екологічних наслідків здійснення господарської діяльності. Із врахуванням паралельного вектору розвитку післявоєнної економіки, що передбачає перехід від вичерпаної лінійної економічної моделі до циркулярної, можна сподіватись на розвиток та стимулювання створення

нових ефективних ніш у галузі екологічного страхування, зростання інвестиційної привабливості сектору, залучення нових бізнес-моделей. В Україні наразі є всі шанси стати новим східноєвропейським хабом в післявоєнній реальності, з можливістю реалізації найсучасніших технологічних інновацій, ефективного фінансового інструментарію та цільового стимулювання, а також повного переформатування шаблонів та утвердження нових пріоритетів розвитку діяльності.

Запровадження в практику перелічених розробок і рекомендацій сприятиме активізації розвитку циркулярної економіки регіонів України.

Список використаних джерел:

1.Шебанін В. С., Решетілов Г. О. Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 4 (112). С. 4-13. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-4(112)-13.

2.Решетілов Г. О. Фінансування циркулярної економіки: європейський погляд. *Modern Economics*. 2022. № 32(2022). С. 84-91. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V32\(2022\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V32(2022)-11).

3.Georgiy Reshetilov Local Economic Development in Territorial Communities. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science* Vol. 26, No. 1(2022). С. 69-78. DOI: 10.56407/2313-092X/2022-26(1)-7

4Shebanin V., Shebanina O., Kormyshkin Y., Kliuchnyk A., Umanska V., Reshetilov G.. Quality of local economic and regional development. *The european union cohesion policy international journal for quality research* 16 (3). с. 777–788 (2022). doi: 10.24874/ijqr16.03-08